

Sindre Bangstad

DNK-MENIGHETERS MØTE MED KRISTNE MIGRANTER

KIFO Rapport 2019: 3

KIFO

INSTITUTT FOR
KIRKE-, RELIGIONS- OG LIVSSYNSFORSKNING

Sindre Bangstad

DNK-MENIGHETERS MØTER MED KRISTNE MIGRANTER

EN RAPPORT FOR KIRKERÅDET

KIFO Rapport 2019: 3

KIFO Rapport 2019: 3

Rapporten er utgitt av

KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning

Øvre Slottsgate 2B, 0157 Oslo

www.kifo.no

kifo@kifo.no

ISBN 978-82-92972-53-3

FORORD

Dette er en KIFO-rapport utarbeidet i samarbeid med forskningssjef Ånund Brottveit og forsker Edvard N. Larsen ved KIFO. Brottveit har bidratt med kritisk lesning og kommentarer til rapporten, mens Larsen har bidratt med gjennomgang av det statistiske materialet og utarbeidelse av grafer. Utgangspunktet har vært et ønske fra Kirkerådet om en studie og en etterfølgende rapport som kunne belyse og bidra til økt kunnskap om hvordan Den norske kirke (Dnk) møter kristne med migrantbakgrunn. Studien er finansiert av KIFO. Studien er basert på kvalitative intervjuer med utvalgte ledere og medlemmer i de to case-menighetene, utført av sosialantropolog og KIFO-forsker Sindre Bangstad. KIFO har i arbeidet med denne rapporten trukket veksler på to møter med en prosjektgruppe nedsatt av Kirkerådet, med Steinar Ims, Ivar B. Lalim og Per Ivar Våje som medlemmer. Prosjektgruppen har avholdt to møter i perioden januar-september 2019. I arbeidet med denne rapporten har KIFOs prosjektmedarbeidere også nytt godt av et utmerket og konstruktivt samarbeid med prester, diakoner og rådgivere i de to aktuelle menighetene. Vi vil også takke Ronald M. Synnes ved Universitetet i Agder, Andreas Holmberg i Svenska kyrkan og Lemma Desta i Norges Kristne Råd for råd og innspill i arbeidet med denne rapporten. Eventuelle feil og mangler står rapportforfatteren selv ansvarlig for.

INNHold

FORORD	3
INNHold	4
TABELL OG FIGURLISTE	4
SAMMENDRAG	5
1. PROBLEMSTILLINGER OG OPPDRAGSFORSTÅELSE	7
2. AVGRENSNINGER	13
3. METODESPØRSMÅL	15
4. DEN URBANE MENIGHETEN	17
5. LANDSBYGD MENIGHETEN	21
6. FUNN	25
7. KONKLUSJONER	29
LITTERATURLISTE	31

TABELL OG FIGURLISTE

Figur 1 Antallet barn født med tilhørighet til Dnk etter mors og fars landbakgrunn 2017.	9
Figur 2 Antallet døde i Dnk etter mor og fars landbakgrunn i 2017.....	9
Figur 3 Antallet dåpshandlinger i Dnk etter mors landbakgrunn og medlemskap i Dnk i 2017 (0-100).	10
Figur 4 Antallet dåpshandlinger i Dnk etter fars landbakgrunn og medlemskap i Dnk i 2017 (0-100).	10

SAMMENDRAG

Den norske kirke (Dnk) står overfor en religiøs demografi i rask endring, hvor antallet medlemmer i Dnk er synkende, mens antallet kristne med migrantbakgrunn er økende. De tilgjengelige dataene vi har tyder på at mange kristne med migrantbakgrunn søker seg til kristne migrantmenigheter istedenfor Dnk-menigheter. Det reiser spørsmål knyttet til hvordan Dnk-menigheter i ulike lokale kontekster i hele landet bedre kan møte og ivareta behovene til kristne med migrantbakgrunn. Denne KIFO-rapporten, utført for Kirkerådet, tar for seg Dnk-menigheters møte med kristne migranter. Den er basert på kvalitative intervjuer med nøkkelpersoner, vanlige kirkegjengere og kristne migranter i en urban storbymenighet og en landsbygdmenighet i 2019. Rapporten fokuserer særlig på spørsmål knyttet til hvilken liturgisk og teologisk betydning nærværet av kristne med migrantbakgrunn har i de to menighetene, og i hvilken grad menighetene anvender seg av tros- og dåpsopplæringsopplegg i arbeidet med kristne migranter.

1. PROBLEMSTILLINGER OG OPPDRAGSFORSTÅELSE

En endring av demografien i tros- og livssynssamfunn generelt, men også i kristne trossamfunn mer spesielt, er en sentral utfordring for Dnk. Dette skjer i en kontekst med betydelige endringer i den norske befolkning, der en økende andel selv er innvandrere eller er etterkommere etter innvandrere. Samfunnsvitenskapelig og empirisk forankret forskning om religiøs mangfold i Norge de siste tredve årene har i sterk grad hatt fokus på ikke-kristne religiøse minoriteter – og da særlig muslimer. Samtidig vet vi fra offentlig statistikk for tros- og livssynssamfunn at noe av den sterkeste veksten målt i antall registrerte medlemmer har funnet sted blant kristne med innvandrerbakgrunn i Norge. Dette er en vekst som først og fremst reflekteres i en vekst i kristne migrantmenigheter, snarere enn i en vekst i antallet Dnk-medlemmer som har innvandrerbakgrunn. Det vi kan karakterisere som 'det nye kristne mangfoldet' i Norge er tydeligst i urbane strøk, og kommer til uttrykk også i form av en religiøs pluralisering langs språklige, etniske og kulturelle akser.

Fra Kirkerådets side har man vært spesielt opptatt av å frembringe ny kunnskap om i hvilken grad sentrale medarbeidere i de aktuelle Dnk-menighetene gjør bruk av eksisterende faglige ressurser, kursopplegg eller litteratur i sitt arbeide med kristne med migrantbakgrunn. Man har også vært opptatt av å identifisere et knippe med 'best practices' som Kirkerådet og Dnk for øvrig kan ta med seg inn i det videre arbeidet med disse problemstillingene i årene som kommer.

Det bodde per 01.01.2019 innvandrere med bakgrunn fra 220 land og selvstyrte områder i Norge (Dzamarija 2019). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre talte i 2019 ca. 944 000 personer i Norge, eller 17,8 prosent av en befolkning anslått til 5,3 millioner (ibid.). Av disse ca. 944 000 personene var 765 100 selv innvandrere, og 179 300 barn av innvandrere (SSB 2019).¹ Andelen med innvandrerbakgrunn – eller altså innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre – var desidert høyest i Oslo. Her var 227 226 innbyggere av totalt 681 071 eller 33,3 prosent innvandrere eller barn av innvandrere (Oslostatistikken 2019).² Til sammenlikning var det (per 01.01.2019) registrert 1586 innbyggere i den rurale kommunen hvor vi også utførte forskning for denne studien. Her var 153 av 1586 innbyggere, eller 9,6 prosent av befolkningen innvandrere eller var barn av innvandrere.³ Ifølge tall fra Statistisk Sentralbyrå (SSB), var det (per 01.01.2019) 678 433 registrerte medlemmer av stønadsberettigede trossamfunn utenfor Dnk. Av disse var hele 365 851 medlemmer av registrerte kristne trossamfunn utenfor Dnk. Andelen innbyggere med registrert medlemskap i kristne trossamfunn utenfor Dnk har i perioden 2015-19 økt med hele 23,4 prosent.⁴ Til tross for at både mediedekning og forskningsmessig interesse kan gi inntrykk av at et økende tros- og livssynsmangfold i

¹ Se <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen>

² <http://statistikkbanken.oslo.kommune.no/webview/index.jsp?catalog=http%3A%2F%2Fstatistikkbanken.oslo.kommune.no%3A80%2Fobj%2FfCatalog%2FCatalog48&submode=catalog&mode=documentation&top=yes>

³ Her må det også understrekes at gitt at det aktuelle lokalsamfunnet også har et stort asylmottak med et betydelig innslag av innvandrere som ikke vil kunne finnes i denne typen befolkningsstatistikk, på grunn av at de enten avventer at søknaden hos norske utlendingsmyndigheter skal bli ferdigbehandlet eller endog har fått avslag på denne, så vil ikke SSBs befolkningstall for den aktuelle kommunen gi et adekvat bilde av andelen innvandrere i kommunens registrerte befolkning. Dette reflekteres da også i at det store flertallet av den aktuelle kommunens innbyggere som har innvandrerbakgrunn faktisk er arbeidsinnvandrere fra land i Øst-Europa, snarere enn innvandrere som har kommet som asylsøkere til Norge. I Oslo forholder det seg motsatt; her utgjør arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa og barn av disse 68 242 personer, mens innvandrere med bakgrunn fra Afrika og Asia og barn av disse utgjorde 158 984 i 2019.

⁴ <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/trosamf/aar>

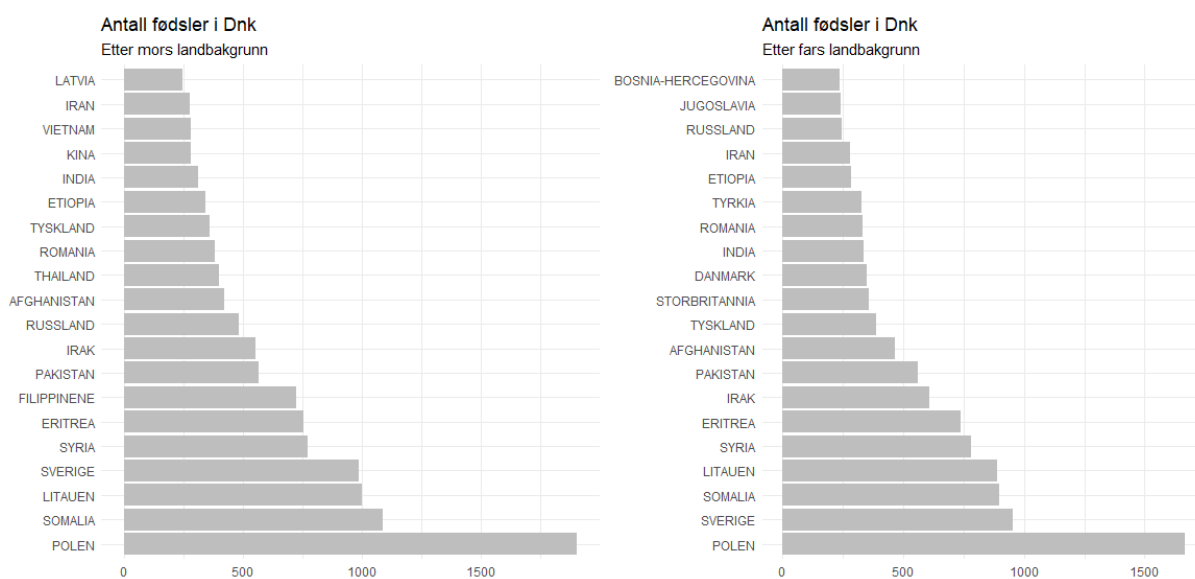
Norge primært handler om økende medlemstall i muslimske trossamfunn, så finner vi faktisk den sterkeste medlemsveksten i kristne trossamfunn utenfor Dnk. De statistiske dataene vi har på dette indikerer at Dnk i liten grad tiltrekker seg enn si makter å holde på kristne med migrantbakgrunn.

Tallene fra Folkeregisteret på antallet fødte og døpte med migrantbakgrunn i Dnk gir en pekepinn. Frem til 01.10.2018 vil barn i blandede ekteskap der minst én av barnets foreldre var medlem i Dnk ha blitt registrert som tilhørig til Dnk. Etter denne datoen må barnets foreldre i henhold til loven aktivt melde barnet inn i Dnk. Å være født inn i Dnk innebærer selvsagt ikke nødvendigvis at man blir døpt i Dnk. Å være født inn i Dnk har altså frem til 01.10.2018 betydd at man uavhengig av eventuell etterfølgende dåp eller ikke, har tilhørighet til Dnk. Bryter vi disse dataene fra Folkeregisteret ned på landbakgrunn, finner vi også at det i stor grad er barn med én forelder fra land som Sverige, Polen, Litauen, Filippinene og Thailand det er snakk om. Vi må kunne legge til grunn at det i all hovedsak er snakk om barn med en annen forelder som har såkalt 'etnisk norsk' bakgrunn, og altså ikke nødvendigvis er snakk om en gruppe med entydig migrantbakgrunn i Dnk. Vi vet generelt lite også om denne sammensatte gruppen av blandede familier. Siden det ikke er en forutsetning for barnedåp at foreldrene selv er medlemmer av Dnk⁵, kan man ikke ta for gitt at disse barna blir aktive i Dnk etter at de er blitt døpt. Vi legger til grunn at dersom én av foreldrene kommer fra et katolsk-dominert land som eksempelvis Polen eller Filippinene, så kan denne familien godt forbli katolikker, selv om deres barn for tilfellets skyld er blitt døpt i en Dnk-menighet. Det mest påfallende med tallene fra Folkeregisteret, er at barn av kristne migranter med bakgrunn fra afrikanske land er nokså fraværende blant de tyve landene som figurerer høyest blant døpte i Dnk med migrantbakgrunn. Gitt den sterke veksten i nettopp afrikanske kristne migrantmenigheter i Oslo, og at en langt større andel av Oslos innvandrerbefolkning i henhold til SSBs tall har bakgrunn fra afrikanske og asiatiske enn øst-europeiske land, må vi konkludere at Dnk i svært liten grad tiltrekker seg kristne migranter fra afrikanske land. I figurene vi her vil presentere er det tatt utgangspunkt i statistikk for 2017, som er det siste året vi har fullstendige tall for.

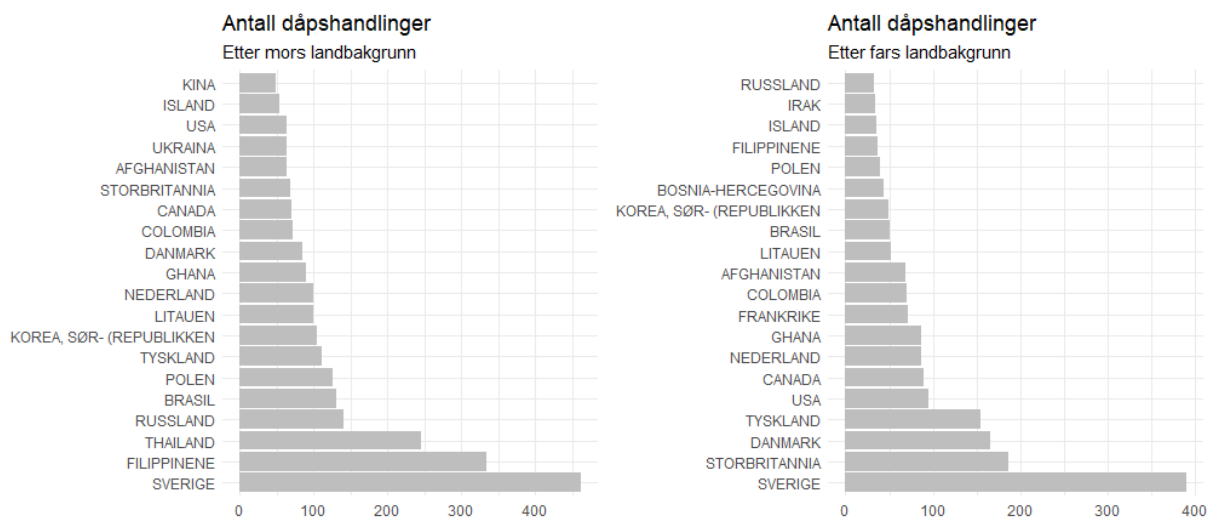
⁵ Det er derimot et krav til dåp i DNK at de to oppnevnte fadderne selv må være døpte i et kristent trossamfunn som ikke eksplisitt tar avstand fra dåp, og være over fylte 15 år. Dette vil eksempelvis innebære at et medlem i Den katolske kirke og et fri-evangelikalsk trossamfunn vil kunne være faddere ved dåp i Dnk. Se: <https://kirken.no/nb-NO/daap/sporsmal-og-svar-om-dap/>

For en studie av oppslutning om dåp i et Oslo-nært prosti, se Rafoss (2016).

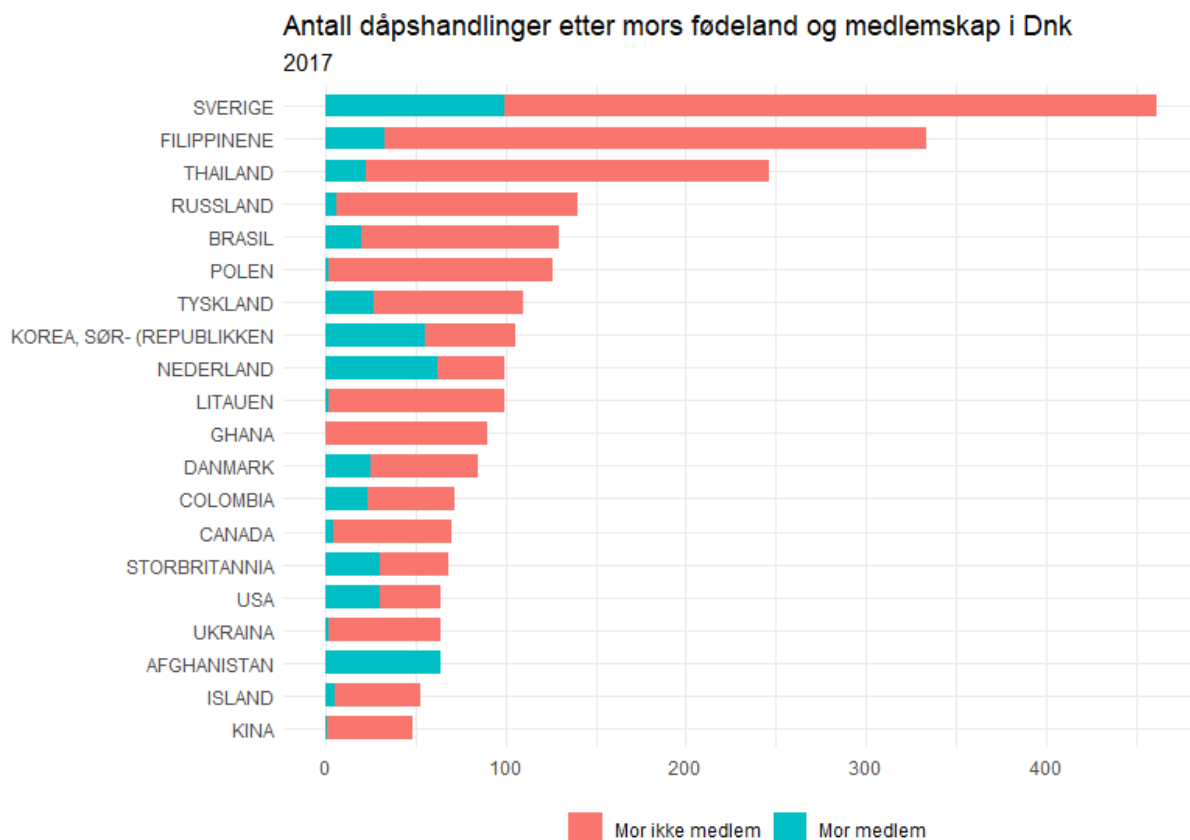
Figur 1 Antallet barn født med tilhørighet til Dnk etter mors og fars landbakgrunn 2017.

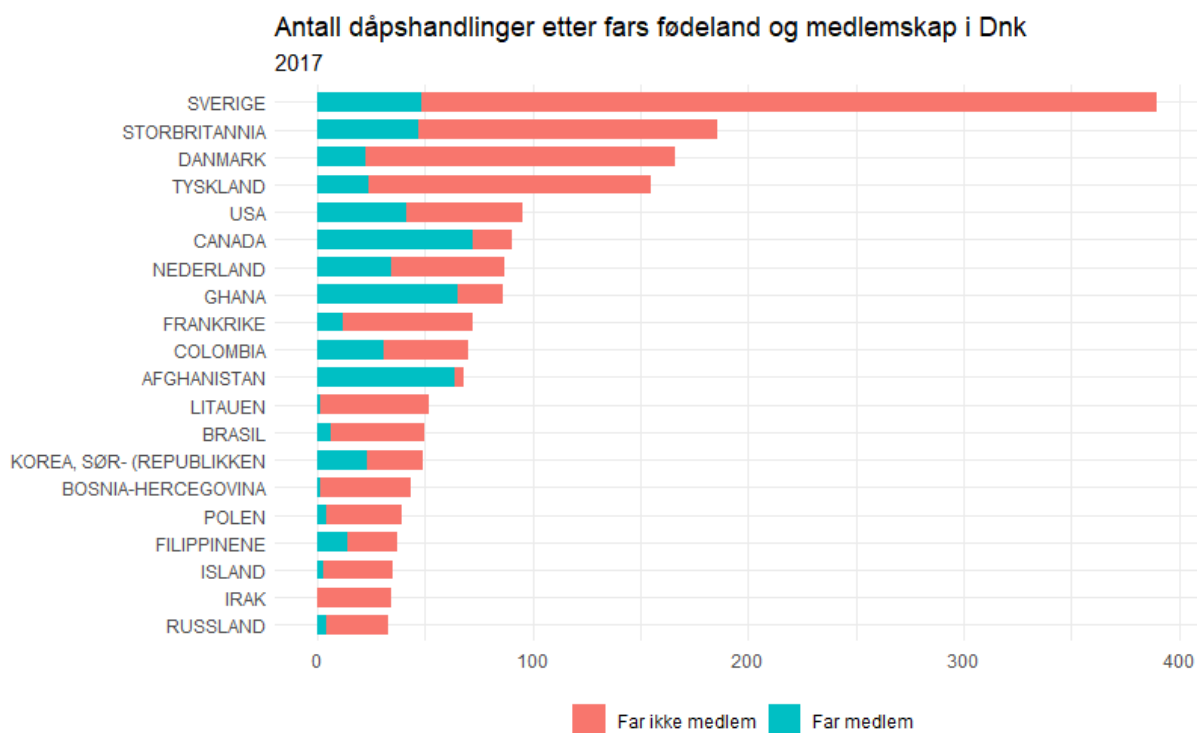
Figur 2 Antallet døpte i Dnk etter mor og fars landbakgrunn i 2017.

Figur 3 Antallet dåpshandlinger i Dnk etter mors landbakgrunn og medlemskap i Dnk i 2017 (0-100).

Figur 4 Antallet dåpshandlinger i Dnk etter fars landbakgrunn og medlemskap i Dnk i 2017 (0-100).

Når vi i denne sammenhengen snakker om innvandrere/migranter, snakker vi om personer som er født i utlandet av utlandsfødte foreldre, og som i løpet av sin levetid har innvandret til Norge, og barn av disse født i Norge. For statistiske formål er og forblir man altså en 'innvandrer' eller en 'migrant' dersom bakgrunnen for at en har kommet til Norge er at man er født i et annet land og har innvandret til Norge. Det er opplagt at begrep som 'innvandrer' og 'migrant' slik det blir brukt i offentlige og ikke-faglige diskurser også i Norge lenge har fungert stigmatiserende. Det er slik vi ser det all grunn til å ta slike innvendinger på alvor, særlig når de kommer fra personer med egen bakgrunn som innvandrer. Imidlertid er det viktig å understreke at begreper som 'innvandrer' og 'migrant' brukt i ren faglig sammenheng er en nøytral deskriptor som ikke impliserer en normativ vurdering av hvordan verden er eller burde se ut.

Samtidig som det har vokst frem en betydelig akademisk litteratur på global kristendom også her til lands (se blant annet Lende 2015; Horsfjord mfl. 2018),⁶ har det de siste tiårene vært påfallende lite forskning av så vel religionssosiologisk, religionsantropologisk enn si teologisk art på kristne migrantmenigheter i Norge. Den forskningen som foreligger har i det alt vesentligste dreid seg om kristne migrantmenigheter (se blant annet Synnes 2012, 2019 og Eriksen 2019 for dette), og altså *ikke* om kristne migranter i møte med Dnk. Med begrepet *migrantmenighet* vises det her ifølge religionsforskeren Ronald M. Synnes – som har vært ansvarlig for mye av det forskningsmessige pionerarbeidet på kristne migrantmenigheter i Norge det siste tiåret – til «et internasjonalt begrep som ofte brukes for å referere til ulike religiøse trossamfunn som domineres av innvandrere og deres barn, og/eller er etablert av innvandrerne selv» (Synnes 2019: 26). Synnes sine studier på dette feltet (Synnes 2012, 2019) er av stor og utvilsom verdi, men har begrenset generaliserbarhet i forhold til denne studien. For det er allerede i utgangspunktet slik at kristne migrantmenigheter det siste tiåret har undergått en betydelig vekst og fragmentering som verken kan eller blir fanget inn av Synnes' data fra en begrenset mengde intervjuer med unge i Den eritreiske koptisk-ortodokse kirken (DEKN) og Den nordiske kinesiske kirke i Oslo (NCCC) (se Synnes 2019: 9).

Den foreliggende forskningslitteraturen på feltet er også i det alt vesentlige konsentrert om empiriske funn i en urban storbykontekst. I Sverige har man kommet lenger med empirisk forankrede studier på dette feltet (se blant annet Holmberg 2019). KIFO har lenge vært opptatt av empirisk forankrede studier i det flerreligiøse feltet (Synnes 2012, Brottveit, Gresaker og Hoel 2015, Bangstad 2018). KIFO har i samarbeid med en prosjektgruppe oppnevnt av Kirkerådet i forløpet av arbeidet med denne rapporten identifisert to enkeltmenigheter med betydelig og langvarig erfaring fra, og kunnskaper om, hvordan man møter kristne med migrantbakgrunn. Den ene av disse menighetene har vært en Dnk-menighet i et boområde i Oslo hvor et flertall av befolkningen i menighetens nedslagsområde har innvandrerbakgrunn, mens den andre har vært en Dnk-menighet i et lite lokalsamfunn i et dalføre på det Indre Østlandet hvor det også de siste fem-og-tyve år har vært et større asylmottak. Det er fra KIFO sin side viktig å understreke i denne sammenhengen at de to Dnk-menighetene som er blitt undersøkt i denne studien er så vidt uensartede at det her ikke kan sies å dreie seg om en sammenlikning eller komparasjon i noen egentlig vitenskapelig forstand. Begge de to Dnk-menighetene har det til felles at grunnstammen i menighetene består av kirkemedlemmer og kirkegjengere med såkalt 'etnisk norsk' bakgrunn.⁷ Men utover dette er de sosio-økonomiske vilkårene i de to ulike kirkesoknene svært ulike.

⁶ Horsfjord mfl. vier symptomatisk nok bare knappe fire sider av sin antologi om global kristendom (sidene 248-52) til kristne migrantmenigheter i Norge.

⁷ Begrepet 'etnisk norsk' er, selv om det har vært i utstrakt bruk i samfunnsforskningen de siste tyve årene, slett ikke uproblematisk, gitt at det er et begrep som slik det brukes i dagligtalen ofte mer eller mindre eksplisitt henviser til at en

Også bakgrunn til og botid til de kristne migrantene i de to menighetene er svært ulike. Ikke minst er det tallmessige styrkeforholdet mellom kristne migranter og 'etnisk norske' i de to menighetene svært ulikt. Dette har som vi skal se senere i rapporten stor betydning for i hvilken grad et faktisk nærvær av kristne med migrantbakgrunn i menigheten medfører endringer av liturgi og teologisk forståelse.

person er født og oppvokst i Norge og har 'hvit' hudfarge (Bangstad 2019a). Selv om diskrimineringsgrunnlaget 'etnisitet' slik det er brukt i norsk diskrimineringslovgivning altså kan vise til «blant annet nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk (Regjeringen 2019: 12).

2. AVGRENSNINGER

Denne rapporten er i all hovedsak basert på empirisk datainnsamling i form av kvalitative intervjuer, supplert med etnografisk observasjon i én av de to Dnk-menighetene som er studert. Vi har også med assistanse fra Kirkerådet og EVRY innhentet data fra Folkeregisteret vedrørende antallet fødte og antallet dåpshandlinger i Dnk som involverer barn med mor eller far eller begge foreldre med bakgrunn fra andre land for årene 2016, 2017 og 2018.⁸ Hva angår tallene på dette fra 2018 er det grunn til å understreke at disse tallene bare er oppdatert til 23.11.2018. Det noe lavere tallet på fødte med registrert tilhørighet til Dnk med en eller begge foreldre fra et annet land enn Norge for 2018 (269 mot 313 i både 2017 og 2016), kan derfor like gjerne skyldes manglende data for siste måned i 2018 som at det reelle tallet skulle være synkende.

Gitt begrensningene i tids- og ressursbruk knyttet til denne studien er det grunn til å understreke at denne studien på ingen måte kan sies å tilby et fyllestgjørende innblikk i dette feltet, enn si i de to Dnk-menighetene som er blitt studert. Vi har i begge tilfeller intervjuet nøkkelpersonell av begge kjønn (med en klar overvekt av kvinner) i begge menighetene – men også menige menighetsmedlemmer av begge kjønn. Som alle andre informanter snakker informantene i denne studien også ut fra sine bestemte individuelle ståsteder – og som sådan gir de da heller ikke uttrykk for et forent syn på de enkelte menighetenes arbeid med kristne migranter.

Det er fra KIFOs side viktig å understreke at den formen for religionssosiologisk og/eller religionsantropologisk kunnskap som frembringes av en rapport av denne typen primært er ment å være et kunnskapsgrunnlag for Kirkerådet, Dnk og relaterte kirkelige organers videre og fremtidige arbeid med disse problemstillingene. Funnene i en rapport som denne er ment å belyse de problemstillinger og utfordringer Dnk står overfor i møte med kristne migranter i et tiltakende flerreligiøst og flerkulturelt norsk landskap, snarere enn å tilby ferdige løsninger på disse problemstillingene og utfordringene. Rapportforfatteren er antropolog. Innenfor antropologien vektlegger man særlig betydningen av kunnskap om høyst spesifikke lokale kontekster og forhold. Det er selvsagt ikke et innebygget og nødvendig motsetningsforhold mellom universelt utformede tros- og dåpsopplæringsopplegg og kunnskap om lokale kontekster og forhold. Men et sentralt spørsmål for tros- og dåpsopplæringen som tilbys er i hvilken grad man forholder seg til opplæringsressurser med universalistisk utforming, eller i stedet vektlegger betydningen av lokale kontekster og forhold.

I et viktig bidrag til forståelsen av hva økende religiøs pluralisering innebærer for en kirke i en flerreligiøs og flerkulturell kontekst i Sverige, introduserer Holmberg (2019) begrepet *levd ekklesiologi* om forhold som dette. Holmberg definerer dette på følgende måte: «med ordet *ecklesiologi* menar jag teologiske föreställningar av vad kyrkan är och bör vara» (Holmberg op. cit.: 16) og «med *levd ecklesiologi* menas ... att *ecklesiologi* är något som formas och skapas i församlingars liv och arbete» (ibid.). Med referanse til arbeidene til den norske kirkeforskeren og teologen Harald Hegstad ved MF ser Holmberg denne utviklingen i retning av *levd ecklesiologi* som en grunnleggende 'empirisk vending' inspirert nettopp av en økende interesse blant teologer i kvalitative metoder forankret i fagdisipliner som etnografi og antropologi (Holmberg op. cit.: 20-22).

⁸ Rapportforfatteren takker i denne sammenhengen Ivar Lalim, tidligere rådgiver i Kirkerådet, for innhenting og lesning av disse tallene.

3. METODESPØRSMÅL

Denne studien er i all hovedsak å anse som en etnografisk studie. Datamaterialet består i all hovedsak av data fra kvalitative intervjuer med nøkkelpersonell og menige menighetsmedlemmer i de to Dnk-menighetene som har vært studert, samt data fra etnografisk observasjon av en flerkulturell søndagsgudstjeneste i en av menighetene. Totalt har et titalls intervjuer vært gjennomført. Forfatteren av denne rapporten har gjennomført fire intervjuer i den urbane menigheten, og syv intervjuer i den rurale menigheten. Intervjuene har hatt en varighet på mellom en halv time og to timer. Det har vært brukt en intervjuguide som ble utviklet før studien ble igangsatt. Denne intervjuguiden er under intervjuene blitt tilpasset slik at de spørsmålene som ble stilt bedre skulle passe til informantenes antatte forhåndskunnskap- og spesifikke kompetanse. Vi har også gjennomført supplerende intervjuer per telefon i to tilfeller der et personlig ansikt-til-ansikt intervju av praktiske grunner ikke har latt seg gjennomføre.

I den urbane menigheten har vi intervjuet nøkkelpersonell med 'etnisk norsk' bakgrunn så vel som med flerkulturell bakgrunn, ledere i samarbeidsmenigheten, samt rådgivere med flerkulturell bakgrunn. I den rurale menigheten har vi intervjuet presten så vel som medlemmer av menighetsrådet, vanlige kirkegjengere og kristne konvertitter med bakgrunn som asylsøkere. Studien har hatt forskningsetisk godkjenning fra NSD Norsk senter for forskningsdata. Det innebærer at de forskere som har vært involvert i studien har forpliktet seg til å lagre og oppbevare de sensitive intervjudataene på en sikker og forsvarlig måte, til ikke å dele sensitiv informasjon med noen tredjepart, og til å garantere informantenes anonymitet. Dette har vært særskilt viktig i med tanke på den andre menigheten som er blitt studert, gitt at vi blant informantene her også har truffet asylsøkere og konvertitter som opplagt kvalifiserer som en særskilt sårbar gruppe i henhold til det forskningsetiske regelverket fra NSD og NESH.⁹

⁹ NESH står for De Nasjonale Forskningsetiske Komiteene og er lokalisert i Oslo. Deres etiske retningslinjer for samfunnsfag og humaniora skriver seg fra 2016, og kan finnes på:

<https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>

NSD står for Norsk Senter For Forskningsdata, og er lokalisert i Bergen. Se:

<https://nsd.no/article.html?a=/articles/article0095.html>

4. DEN URBANE MENIGHETEN

Den urbane storbymenigheten vi har studert ligger sentralt plassert i en av Oslos østlige bydeler, og i gangavstand fra en T-banestasjon, en sentral bussholdeplass, en politistasjon, og et lokalt kjøpesenter. Drabantbylandskapet som omgir den lokale kirken og menigheten er dominert av blokker bygget da drabantbyen ble bygget ut på 1960- og 70-tallet. Lokalområdet rundt kirken og menigheten huser noen av de mest innvandrertette bo-områdene i Oslo Øst. Dette er også boområder som i henhold til offisiell statistikk huser den største andelen lavinntektsfamilier av noe boområde ikke bare i Oslo, men også i Norge som helhet.¹⁰ Kirken ble bygget som en klassisk arbeidskirke på 1970-tallet. Kirken ledes i det daglige av en dialogprest som også er dialogprest for andre menigheter i området. Etter det vi får opplyst, har så mye som 70 % av innbyggerne innvandrerbakgrunn i denne Dnk-menighetens nedslagsfelt. Slik introduserte presten den lokale konteksten i vårt intervju med ham:

«Menigheten ligger i den delen av bydelen som er mest flerkulturell. De aller fleste som føder barn her har innvandrerbakgrunn. Utviklingen er kommet til det stadium at det er blitt veldig flerkulturelt her. Vi i menigheten har i grunnen alltid tatt imot innvandrere. Men i 2011 startet vi et forprosjekt for å favne innvandrerne bedre. Vi ønsket å gjøre noe strukturelt. Den gangen [i 2011] var det 15 prosent av kirkegjengerne som hadde flerkulturell bakgrunn; nå er vi oppe i 50 prosent.»

Menigheten har i sitt arbeid opp mot lokalbefolkningen et betydelig fokus også på sosialt arbeid, og mottar statlige tilskudd til støtte for sitt arbeid med å tilby blant annet daglig leksehjelp for lokale barn fra utsatte familier, uavhengig av deres bakgrunn. Menighetens ledelse har også fokusert på hjemmebesøk, og på dialog med andre trossamfunn i nærområdet. Blant de frivillige i menigheten finner man derfor også kvinner med muslimsk bakgrunn, og nøkkelpersonell i menigheten karakteriserer samarbeidet med lokale muslimske menigheter som godt. Nærværet av unge muslimske kvinner med hijab som frivillige i menigheten har imidlertid ikke alltid vært like godt mottatt blant menighetens eldre medlemmer. Nøkkelpersonell i menigheten kunne for eksempel fortelle om episoder der disse til tross for sin innsats som frivillige i menigheten var blitt tiltalt på diskriminerende måter av eldre menighetsmedlemmer.

I arbeidet med kristne migranter har menighetens ledelse i flere år samarbeidet med en rådgiver som selv har høyere teologisk utdanning og bakgrunn fra en protestantisk afrikansk migrantmenighet, og som er ansatt i en Dnk-menighet i Oslo Øst. Menigheten har i flere år hatt et samarbeid med en karismatisk evangelikalsk menighet av sørøstasiatisk opprinnelse og en tilsvarende menighet av afrikansk opprinnelse. Dette samarbeidet innebærer at menigheten stiller kirkens lokaler til rådighet for ukentlige møter for samarbeidsmenighetene, samt at det avholdes regelmessige fellesgudstjenester. Barn fra samarbeidsmenighetene er også blitt trukket inn i menighetens egen søndagsgudstjeneste. Jeg hadde selv anledning til å være tilstede på en søndagsgudstjeneste i september 2019, sammen med et av mine egne barn. Ved denne anledningen var det, i tillegg til barnedåp som involverte foreldrepar med norsk og vietnamesisk opprinnelse, også oppføring av en iscenesatt tematisering av en Bibelfortelling. Forestillingen var om Babels Tårn og involverte barn fra den norsk-afrikanske samarbeidsmenigheten. Søndagsgudstjenesten inkluderte også lesning av bibelvers på andre språk enn norsk, en lesning som ble ledet av en kirkelig medarbeider med

¹⁰ For en sentral rapport om innvandreres levekår og demografi i Indre Oslo og Oslo Øst, se Wiggen m.fl. (2015).

migrantbakgrunn. Den relevante bibelteksten ble også presentert på Power Point på en monitor ved alteret.

Pastoren i den norsk-afrikanske samarbeidsmenigheten er også blitt intervjuet for denne rapporten. Det fremgår av intervjuene med pastoren og rådgiveren som menigheten har anvendt seg av, at samarbeidet med den aktuelle Dnk-menigheten i liten grad har innebåret noen grad av teologisk eller rituell tilpasning for samarbeidsmenighetenes side. Det er med andre ord i dette tilfellet begrenset grunnlag for en påstand om at et slikt samarbeid endrer samarbeidsmenighetene teologisk eller liturgisk. Rådgiveren har vært tilsatt som menighetsprest i prostiet i en 50 prosents stilling finansiert av Oslo Bispedømme siden april 2019. Han har bakgrunn fra høyere grads studier i protestantisk teologi fra sitt opprinnelsesland og i fra Norge. I tillegg har han virket som prest i en kristen migrantmenighet basert i Oslo-området, siden han kom til Norge med sin familie tidlig på 2000-tallet. Fra 2014 til 2019 var han menighetsprest i en 100 prosents stilling i det samme prostiet som den urbane case-menigheten vår. Om de språklige og kulturelle barrierene for kristne migranter i Dnk, hadde menighetens rådgiver følgende å si i vårt intervju med ham:

«Når du flytter fra et land til et annet er det mange barrierer som står i veien for å komme inn i et miljø eller en gruppe. Disse selvfølgelig barrierene er jo der, som for eksempel kulturelle forskjeller. Når en etiopier kommer til Norge og Oslo for å bo her, er det første denne personen vil søke ikke et norsk miljø, men snarere etiopiere. Det er jo veldig naturlig – ikke sant? Når de først finner et sted å identifisere seg med, så er det ofte veldig vanskelig å bryte ut derifra.»

Fra dialogpresten sin side ble det understreket at det nok var en fordel at vedkommende selv hadde et konservativt teologisk syn på spørsmål som likekjønnet vigsel og prester i likekjønnede ekteskap i arbeidet med kristne migranter. Fra rådgiverens side ble nettopp dette spørsmålet fremhevet som en vesentlig barriere for kristne migranternes deltakelse i Dnk-menigheters liv. Rådgiveren kunne her fortelle at det i den kristne migrantmenigheten han selv hadde virket i som pastor i sine første år i Norge, var det utbredt skepsis til det som ble oppfattet som en langt mer liberal holdning i disse spørsmålene i Dnk. Pastoren i den norsk-afrikanske samarbeidsmenigheten understreket, at utgangspunktet for samarbeidet hadde vært at hans egen menighet på omtrent femti personer, som hadde startet med bønnemøter i private hjem, i lengre tid hadde vært på utkikk etter et forsamlingslokale. Etter to års samarbeid med Dnk-menigheten uttrykte han stor takknemlighet overfor Dnk-menigheten som hadde stilt kirken til rådighet også for hans menighet. Både han og dialogpresten var imidlertid klare på at en teologisk og liturgisk tilnærming mellom de to menighetene ville være utfordrende for begge parter. Migrantpastoren la med tanke på dette, vekt på at det i hans menighet er en sterkere vektlegging av sang og dans enn i Dnk-menigheten. Videre fremholdt han at medlemmene i hans menighet både har et annet bibelsyn og et annet syn på hva det vil si å være en personlig kristen, enn det som oppfattes å være fremherskende i Dnk.

Kjernen blant medlemmene i den lokale Dnk-menigheten består i stor grad av aldrende med såkalt 'etnisk norsk' bakgrunn. Presten kunne fortelle at enkeltmedlemmer av menigheten som mislikte at man introduserte bibellesning på andre språk, hadde reagert med å slutte å gå til gudstjeneste i denne kirken. Presten fryktet at å tilrettelegge kirken for innbyggere med kristen migrantbakgrunn, kunne medføre at aldrende menighetsmedlemmer sluttet i menigheten. For vedkommende var det imidlertid av overordnet betydning å forholde seg fremtidsrettet og pragmatisk til kirkens lokalområde, hvor andelen med 'etnisk norsk' bakgrunn er stadig synkende, dersom kirken skulle kunne ha noen fremtid i nærområdet. Presten opplevde det også som uhensiktsmessig å anvende standardiserte

trosopplæringsopplegg i arbeidet med kristne migranter, ganske enkelt fordi bakgrunnen til de kristne migrantene som menigheten er i kontakt med er så varierende. Vedkommende ga også til kjenne en dyp respekt og ydmykhet overfor de kristne migrantenes bakgrunn med et levd og praktiserende forhold til sin tro. Trosopplæring har derfor ikke vært et så sentralt anliggende som det ville være i Dnk-menigheter hvor de kristne med migrantbakgrunn eksempelvis er konvertitter fra andre trossamfunn - herunder asylsøkere.

En stor andel av de kristne migrantene som menigheten kommer i kontakt med har betydelig botid i Norge. En mer sentral ekklesiastisk problemstilling for denne Dnk-menigheten er avveiningen mellom kirkens sosiale arbeid i et lokalområde som sosio-økonomisk er svært utsatt, samtidig som dens virke som kirke også omfatter lokale innbyggere som ikke opplever den samme grad av sosio-økonomisk utsatthet. Klare tall på hvor mange som regelmessig går til gudstjenester i menigheten har vi ikke, men det gis et klart inntrykk av at menigheten sammenholdt med andre menigheter i prostiet har en god oppslutning.

5. LANDSBYGD MENIGHETEN

Den menigheten på den norske landsbygda som har vært studert i denne studien ligger i det indre Østlandsområdet. I kommunen er det totalt fire menigheter, men den største menigheten og viktigste kirken i kommunen ligger i bygdesenteret, som også huser kommunebygget, en barne- og ungdomsskole, og en butikk. Kommunen, som er stor i areal og utstrekning, har anslagsvis 1500 innbyggere. Til tross for god kommunal inntektstilgang i form av kraftinntekter og relativt gode kommunale tjenester samt et godt fritidstilbud, opplever kommunen mange av de samme utfordringer knyttet til fraflytting av yngre innbyggere som mange andre kommuner på den norske landsbygda. Så vel tettstedet som kommunen har et begrenset sysselsettingstilbud for yngre innbyggere. Etter endt utdanning ender de derfor ofte opp med å bosette seg utenfor kommunen og i andre deler av landet. Dette betyr imidlertid ikke at bygda og kommunen fremstår som isolert: mine intervjuer indikerte at det er mange i bygda som har bakgrunn som tilflyttere, særlig fra Vestlandet.

Den lokale presten i bygda deler sin tid mellom den sentrale kirken og prestekontoret i bygda og de tre andre menighetene som tilhører fellesrådet. Det betyr at det bare er søndagsgudstjeneste i kirken i bygdesenteret en gang i måneden. Den lokale presten har selv bakgrunn fra oppvekst i en liten bygd på et helt annet sted i landet. I sitt arbeide i menigheten har presten særlig lagt vekt på barne- og ungdomsarbeidet. Presten ble av informanter også berømmet for sine talegaver. Det fremstår imidlertid som klart at de fire menighetene i kommunen er dominert av en aldrende befolkning med såkalt 'etnisk norsk' bakgrunn, og at satsningen på barne- og ungdomsarbeid ikke har gitt særlig uttelling i form av mange barn og unge i menighetene. På et lite sted som dette er det også en utfordring for ethvert trossamfunn at de unge i bygda i stor grad forsvinner når de kommer opp i videregående skolealder. De må helt ut av bygda, og reiseavstandene kan bli store. Dette betyr at langt de fleste lokale ungdommer som tar videregående utdanning velger å bo på hybel fra det tidspunkt de begynner på videregående skole. Det er således praktiske grunner til at de vanskelig kan være særlig aktive medlemmer av menigheten, selv om de skulle ha ønsket det. Informantene våre ga varierende anslag på hvor mange som møter på gudstjenesten i den sentrale kirken i bygdesenteret, men det antas å ligge mellom ti og trettifem.

Bygdesenteret har siden midten av 1990-tallet hatt et stort asylmottak midt i bygda. Informanter fortalte om betydelig skepsis blant lokalbefolkningen i bygda da asylmottaket først ble etablert. De fremhevet imidlertid at ledelsen helt fra starten har hatt et sterkt fokus på å involvere lokalbefolkningen ved blant annet å arrangere årlige åpne dager, og å informere beboere på mottaket og lokalbefolkningen. Den lokale presten har regelmessig undervisning for beboere på mottaket om spørsmål knyttet til likestilling, demokrati og ytringsfrihet i Norge. Lokale informanter la også stor vekt på at det ikke hadde funnet sted alvorlige episoder som involverte asylsøkere midlertidig bosatt i bygda. Mottaket er også en betydelig arbeidsgiver i bygda, noe som også har bidratt til at lokalbefolkningen i stor grad har sluttet opp om det beboerne der. Lokalt har det eksempelvis vært omfattende mobilisering til fordel for asylsøkere som har fått avslag på sine søknader og er blitt truet av deportering fra Norge. Det finnes også eksempler på lokale arbeidsgivere som har blitt idømt fengselsstraffer for å ha sysselsatt ureturnerbare asylsøkere med avslag på sine asylsøknader. Vi har i arbeidet med denne rapporten også møtt kristne migranter i denne bygda som har levd illegalt i Norge i mange år, og som en følge av dette ga uttrykk for å stå i en særdeles fortvilet livssituasjon. På det største ble det anslått at det var 150 asylsøkere på mottaket.

Utfordringene knyttet til mottaket har i stor grad vært knyttet til den følelsesmessige belastningen det har vært for lokale skolebarn å måtte forholde seg til nye klassekamerater som brått og etter en kortere tids opphold i bygda regelmessig blir rykket opp ved vedtak om bosetning i andre deler av landet eller utvisning. Blant medlemmene i menigheten har et lite mindretall til enhver tid bakgrunn som konvertitter til den kristne tro. Dette er i det vesentligste konvertitter fra islam. Gitt at disse har bakgrunn som asylsøkere, og deres konvertering til kristendommen fra islam kan inngå som et ledd i utlendingsmyndighetenes (UDI og UNEs) vurdering av deres beskyttelsesbehov, har den lokale presten og vedkommendes forgjenger også ved flere anledninger vært vitner i rettssaker. Den lokale presten har imidlertid avslått å vitne i utlendingssaker for konvertitter fra det lokale mottaket som ikke har hatt noen formell tilknytning til den lokale Dnk-menigheten. Dette har dreiet seg om konvertitter til en kristen-evangelikalsk menighet på et tettsted et stykke unna, som presten ikke har hatt personlig kjennskap til.

I Bispemøtets veileder om dåp av asylsøkere fra 2016 manes det til spesiell varsomhet i Dnk-menigheters møte med asylsøkere (Bispemøtet 2016). Det understrekes at asylsøkere er personer «i en svært sårbar situasjon» og at dette er «noe menigheten må legge til grunn i sin kontakt» (Bispemøtet op.cit.: 4). Bakgrunnen for dette er blant annet at dåp som involverer asylsøkere i tilfeller der asylsøkeren eksempelvis har muslimsk bakgrunn, kan ha konsekvenser for vedkommendes asylsøknad. Konvertering fra islam eller apostasi kan ha både sivil- og strafferettslige konsekvenser i en rekke muslimske land, og forfølgelse som følge av konvertering i opprinnelseslandet eller et land hvor en person har søkt beskyttelse, inngår som et beskyttelsesgrunnlag i henhold til internasjonale flyktningkonvensjoner. Bispemøtets veileder viser her til Utlendingslovens § 8 (4), hvor det understrekes at også beskyttelsesbehov som oppstår som følge av asylsøkerens egne handlinger etter at søkeren forlot sitt opprinnelsesland (såkalt *sur place*), «gjør at dåp kan gi et selvstendig grunnlag for opphold, også for de som har fått endelig avslag på asylsøknad» (Bispemøtet op. cit.: 8). Forutsetningen for medlemskap i Dnk er i henhold til Kirkelovens §3 og Lov om folkeregistrering § 4-2, at asylsøknaden er innvilget eller at det foreligger oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. En dåpshandling kan imidlertid utføres uavhengig av asylsøkerens oppholdsstatus i Norge. Bispemøtets veileder understreker at «det alltid må være asylsøkeren selv som ber om dåp» (Bispemøtet op. cit.: 4). Bispemøtets veileder fra 2016 gjør det klart at det er «den forrettende prests egen skjønnsmessige vurdering som avgjør om det foreligger grunnlag for dåp» (Bispemøtet 2016: 5), og at det ikke er noen «kvalitativ forskjell på en asylsøker og enhver annen voksen som ønsker å bli døpt.» Bispemøtet understreker imidlertid i sin veileder fra 2016 at «i en eventuell dåpsopplæringsprosess vil det være viktig å avklare asylsøkerens motivasjon for å bli døpt» (Bispemøtet op. cit: 8).

Den lokale presten er enslig og bor alene: dette betyr også at vedkommende i motsetning til sin forgjenger, som gjerne transporterte asylsøkere fra asylmottaket som oppsøkte menigheten i sin egen bil og inviterte dem hjem til sin familie, har valgt ikke å ha den samme grad av personlig kontakt av enkle forsiktighetsgrunner. Presten har imidlertid lagt vekt på at eventuell dåp av konvertitter krever forutgående trosopplæring i form av regelmessige møter på det lokale prestekontoret med lesning i Bibelen og opplæring i henhold til Luthers lille katekisme. Den lokale presten har antydnet at Bispemøtets og Dnks offisielle syn på dåpshandlinger for voksne konvertitter til kristendommen som noe som forutsetter en relativ grundig forutgående dåpsopplæring, enkelte ganger kommer i konflikt med synet på dåpshandlingen blant asylsøkere og konvertitter. Det er grunn til å anta at dette i en viss grad kan være et oversettelsesproblem.

Dersom en asylsøker har muslimsk bakgrunn og søker dåp som konvertitt, vil han/hun sannsynligvis være mer tilbøyelig til å fortolke dåpshandlingens innebyrd i kontekst av det tilsvarende ritualet ved konvertering til islam. Her innebærer konverteringen at konvertitten resiterer det såkalte kalimat shahada foran to muslimske vitner.¹¹ Om spørsmål om asylsøkerens motivasjon for å bli døpt faktisk har vært reist på en systematisk måte i forbindelse med dåpsopplæringsprosessen, slik Bispemøtets veileder fra 2016 anbefaler (Bispemøtet op. cit.: 8) vet vi ikke. Men det er på grunnlag av våre intervjuer med kristne konvertitter i menigheten liten grunn til å trekke deres konvertering til kristendommen i tvil. En av disse beskrev hvordan vedkommende som ung i sitt opprinnelsesland på grunn av sine personlige negative erfaringer med islam som oppvokst i en muslimsk familiekontekst hadde hatt «ingen interesse for religion». Vedkommende hadde likevel besluttet å konvertere til kristendommen på grunn av en rekke sterke inntrykk i form av drømmer i den vanskelige tiden som asylsøker i Norge, noe vedkommende beskrev utførlig i sitt intervju med oss.

Av intervjuer med kristne konvertitter i forbindelse med studien av denne Dnk-menigheten, fremgår det også at det er konvertitter som er aktivt forkynnende overfor andre asylsøkere på mottaket. En av disse, en konvertitt fra islam, ga i intervjuet klart uttrykk for at vedkommende anså rekruttering til dåpshandlingen blant andre asylsøkere på det lokale asylmottaket som et sentralt personlig anliggende. Disse aktørene har man fra nøkkelpersonelletts side valgt å forholde seg nokså pragmatisk i forhold til. Det innebærer at man verken fører tilsyn med eller på noen måte synes å forsøke å kontrollere deres forkynnelse på det lokale mottaket. Det fremstår heller ikke som særlig realistisk at man fra den lokale presten eller menighetens side skulle forsøke å legge føringer for, eller bånd på, menighetstilknyttede konvertitters forkynnelse i en slik kontekst. Bispemøtets veileder inneholder heller ikke noen konkrete anbefalinger på dette punktet.

¹¹ Å resitere kalimat shahada innebærer å erklære sin tro på én Gud, og sin overbevisning om at Muhammed er hans profet både i sunni- og shia-islam. Selv om formuleringene som brukes i kalimat shahada forekommer et tredvetalls ganger i Koranen, er den konkrete sammenstillingen av ord i formuleringen ikke å finne i Koranen. Handlingen må overværes av to muslimske vitner for å være gyldig som konvertering til islam, men ofte vil det dersom handlingen utføres offentlig – eksempelvis i en moske – være langt flere vitner til den. Kalimat shahada resiteres også i øret til nyfødte muslimske barn når deres fødsel markeres offentlig, og resiteres i øret til døende muslimer.

6. FUNN

Denne studien handler i en videre forstand om Dnk-menigheters utfordring i et nytt religiøst landskap karakterisert ved religiøs pluralisering. Denne religiøse pluraliseringen er flerdimensjonal og mangefasettert og påvirker en lang rekke tros- og livssynssamfunn i dagens Norge.¹² Ikke bare står vi overfor et samfunn som i økende grad er etnisk og religiøst mangfoldig. Det kristne religiøse landskapet er også i økende grad etnisk og religiøst mangfoldig. Samtidig er Dnk på de fleste nivåer – og ikke minst på sentralt kirkelig hold – en kirke som bærer sterkt preg av å være en historisk majoritetskirke. Dette reflekteres da også i at Dnk til tross for årtier med viktig og grundig arbeid med økumenikk og interreligiøs dialog (se blant annet Brottveit, Gresaker og Hoel 2015), for de fleste praktiske formål fortsatt fremstår som en kirke av og for en hvit 'etnisk norsk' majoritet.

Det er flere barrierer for at Dnk skal kunne lykkes bedre med å tiltrekke seg kristne med migrantbakgrunn. Men en av de sentrale barrierene er nettopp dette at den tilsiktet og utilsiktet ofte kommuniserer denne arven til kristne med migrantbakgrunn. Arven fra en tid da kirken hadde en ganske annen samfunnsmessig rolle, og var en majoritetskirke med et privilegert forhold til den norske stat (se Bangstad 2009 om norsk sekularisme). Av denne studien får man et klart inntrykk av at mange kristne med migrantbakgrunn opplever Dnk-menigheter som et fremmed sted. Denne opplevelsen av kirken som et 'fremmed sted' peker i retning av det enkle sosiologiske faktum at et religiøst felleskap også er et sosialt og kulturelt felleskap. På bakgrunn av en slik forståelse, fremstår Dnk-menigheter som lite attraktive for kristne migranter, nettopp fordi de slett ikke kan tilby den samme opplevelsen av felleskap som kristne migrantmenigheter.

Dette har liturgiske så vel som teologiske implikasjoner: mange kristne med migrantbakgrunn gir uttrykk for sterk skepsis til det de opplever som en manglende vektlegging av personlig tro og praksis og herunder bibellesning¹³ i Dnk-menigheter. Selv om man synes klar over at ulike fortolkninger vedrørende seksuell orientering sameksisterer i Dnk, er det utvilsomt også en uttalt skepsis til det som sees på som Dnks 'liberale' syn på samkjønnet ekteskap og lesbiske og homofile i vigslede stillinger. I denne undersøkelsen har vi funnet at de lokale Dnk-menighetene som har vært studert, i begrenset grad har lyktes i å tiltrekke seg kristne migranter. Av de to Dnk-menighetene, er det den urbane menigheten som er kommet desidert lengst i å tiltrekke seg kristne migranter og i å innlemme disse i den lokale menigheten. Nøkkelpersoner i denne Dnk-menigheten er imidlertid klare på at dette ikke har vært uten kostnader. Enkelte eldre medlemmer med såkalt 'etnisk norsk' bakgrunn har også tatt et aktivt valg om å forlate menigheten på grunn av menighetsledelsens beslutning om å åpne for forkynnelse på andre språk enn norsk under gudstjenesten. Denne beslutningen har ifølge nøkkelpersonell i menigheten trolig også ført til at noen med 'etnisk norsk' bakgrunn i lokalområdet også har søkt seg over til andre lokale menigheter i prostiet som i sterkere grad har valgt å holde fast ved forkynnelse på norsk, og i mindre grad har vist imøtekommenhet og åpenhet for kristne med migrantbakgrunn. Det er også et klasseaspekt ved dette, i den forstand at befolkningen i

¹² Se blant annet Bangstad (2019b) for en påvisning av dette i kontekst av det muslimske religiøse landskapet i Norge.

¹³ Rafoss og Bangstads (2018) rapport om forholdet til bibellesning blant unge kristne i Norge bekrefter da også dette inntrykket: et sentralt funn i denne rapporten var at unge med tilknytning til Dnk leste langt mer sporadisk og mindre systematisk i Bibelen enn unge med tilknytning til frie evangelikalske menigheter. I denne studien ga særlig unge kristne med norsk-afrikansk bakgrunn og erfaring fra Dnk-menigheter, uttrykk for kritikk av det de opplevde som et 'liberalt' og 'uforpliktende' forhold til bibellesning og personlig tro i Dnk.

nedslagsområdet til den Dnk-menigheten som har gått lengst i arbeidet med å innlemme kristne migranter, har et nedslagsfelt som er mer flerkulturelt og som i sterkere grad er preget av familier med lavinntektsbakgrunn enn de andre menighetene i prostiet.

Nøkkelpersonell i menigheten har i samtaler også åpent fortalt at befolkningen i lokalområdet rundt kirken er utsatt for en viss grad av stigmatisering lokalt på grunn av overvekten av lavinntektsfamilier med innvandrerbakgrunn. Dette skal også ha kommet til offentlig uttrykk blant 'etnisk norske' kirkegjengere i de andre menighetene i måten man snakker om den spesifikke menigheten og kirkegjengerne der. Det fremstår også som om nøkkelansatte med migrant- og minoritetsbakgrunn opplever konkrete utfordringer knyttet til hvordan man blant enkelte ansatte snakker om innvandrere generelt, og kristne migranter med tilhørighet til menigheten mer spesielt.

Slik uttrykte en nøkkelperson i den urbane menigheten, som selv har innvandrerbakgrunn, dette i et intervju:

«Det gjøres mye bra arbeid i menigheten. Man prøver virkelig å inkludere andre med kristen bakgrunn her. Men vi kunne gjøre et enda bedre arbeid. For det første kunne vi bruke andre begreper. Det legges mye planer, men jeg håper at det som skjer i forhold til samarbeidsmenighetene ikke skjer ene og alene på våre premisser, men at de også blir hørt. Hvis vi går til de andre menighetene i nærområdet, er det nesten ingen med innvandrerbakgrunn der. Arbeidet vårt må nå ut til hele menigheten, til hele lokalsamfunnet, og det føler jeg ikke at det gjør.»

Denne menigheten gir imidlertid et helt klart inntrykk av at nøkkelpersonell i menigheten har vært villig til å åpne menigheten i forhold til kristne migranter på en måte som fremstår som nokså unik i norsk sammenheng. Nøkkelpersonell i menigheten gir også uttrykk for at de mener den sentrale ledelsen i Dnk og i Oslo Bispedømme ikke i tilstrekkelig grad har vært opptatt av å utmeisle en holdning til det nye religiøse mangfoldet i bydeler i Oslo – eller en mangfoldspolitik om man vil - som tar høyde for hva dette vil kreve. Samtidig er det opplagt at de valg nøkkelpersonell i menigheten har tatt, også har kostnader knyttet til potensielt frafall fra medlemmer av menigheten med 'etnisk norsk' bakgrunn. Disse kan komme til å oppleve en manglende følelse av 'eierskap' til sin lokale kirke og menighet, dersom endringene ikke er forankret i menighetens 'levde ekklesiologi.' Barrierene knyttet til deltakelse i Dnk-menigheter for kristne migranter er både kulturelle, sosiale og teologiske. I den aktuelle menigheten har man i flere år hatt et samarbeid med en afrikansk og en asiatisk menighet, som dels får låne kirkens lokaler for egne arrangementer og ritualer, og dels blir invitert til å delta i regelmessige fellesgudstjenester. Et annet kritisk punkt knytter seg da også til det forhold at det slett ikke er sikkert at et samarbeid med en eller et fåtall kristne migrantmenigheter åpner for et større reelt mangfold i Dnk-menighetene. Dersom et lokalområde er karakterisert ved svært høy grad av religiøst mangfold, også blant kristne, så vil tilrettelegging av gudstjenester for én eller et fåtall kristne migranter med en bestemt landbakgrunn, språk eller kultur, også potensielt sett kunne skyve ut kristne migranter med en annen bakgrunn.

I den rurale Dnk-menigheten som er blitt studert er konteksten nokså annerledes. Først og fremst fordi de kristne som deltar i menigheten for en stor grad har vært og er enten kristne migranter eller kristne konvertitter med tilhørighet til det lokale asylmottaket. Det betyr blant annet at de er medlemmer i menigheten på ubestemt tid, og kommer til menigheten som enkeltindivider, snarere enn som medlemmer av et kirkesamfunn. I denne menigheten har man ved flere anledninger også opplevd det som krevende at asylsøkere som er kristne migranter og som har vært godt integrert i menighetens liv,

har måttet forlate bygda på grunn av utvisningsvedtak eller vedtak om bosetning i andre deler av landet. Det fremstår som noe uklart hvor mange som regelmessig deltar på den månedlige gudstjenesten i den sentrale kirken (som er én av totalt fire i soknet) i bygdesenteret, men antallet ble av informanter anslått til et sted mellom ti ved ordinære søndagsgudstjenester og trettifem ved spesielle anledninger. Av disse er bare et fåtall (to til tre) til enhver tid kristne migranter og/eller kristne konvertitter. Det finnes flere som har gjennomgått voksendåp i menigheten, men det er langt fra alle av disse som i etterkant deltar regelmessig i søndagsgudstjenesten. Gitt at disse er i et klart mindretall i menigheten, og også i kraft av sin bakgrunn som asylsøkere ikke er spesielt ressursrike, fremstår det ikke som særlig overraskende at deres nærvær i menigheten ikke har medført noen spesielle endringer i menighetens rituelle praksis, språk eller forkynnelse.

I denne aktuelle Dnk-menigheten har det også vært en utfordring at i den grad asylsøkere med kristen bakgrunn på det lokale mottaket søker seg til kristne trossamfunn, så er det til en kristen-evangelikalsk menighet som har lokaler i et større tettsted nærmere en time unna med buss. Etter det vi har kunnet bringe på det rene, har denne konkurrerende menigheten ikke i noen særlig grad drevet med aktiv misjonering på mottaket. Det synes å være pragmatiske årsaker til at denne menigheten i lengre tid har fremstått som mer attraktiv for asylsøkere med kristen bakgrunn fra det lokale asylmottaket. Den konkurrerende menigheten tilbyr blant annet gratis transport til og fra, gratis overnatting for foreldre og barn i helgene, og gratis søndagsskole og gratis opphold på et leirsted for barna i sommerferiene. I tillegg til at denne menigheten har søndagsgudstjenester hvor det tolkes til engelsk, og at det allerede er et betydelig antall kristne migranter fra asylmottaket som er medlem av denne menigheten. Dertil kommer at denne menigheten også har et betydelig nærvær av kristne migranter med katolsk bakgrunn fra land som Polen og Litauen, som faktisk utgjør et flertall av de bofaste med innvandrerbakgrunn i denne delen av landet ifølge statistikk fra Statistisk Sentralbyrå (SSB). Det kan nok være betydelig avstand i forståelsen av kristen tro og praksis mellom kristne migranter fra Øst-Europa og fra eksempelvis afrikanske land, men likevel oppfattes dette slik at de kan ha mye til felles med hensyn til grunnlagsforståelser. Kanskje mer til felles enn mellom 'etnisk norske' kristne og kristne migranter med afrikansk bakgrunn.

«De forkynner på en måte som de er vant med, de som kommer fra Afrika», forklarte et menighetsmedlem i et intervju. Noen av våre nøkkelinformanter har også i separat korrespondanse etter intervjuet opplyst at det for en del asylsøkere som strever med å lære seg norsk, også vil være en utfordring at den offisielle målformen i bygda er nynorsk, og at presten aktivt bruker nynorsk som målform i sine prekener.

Selv om vi i denne rapporten ikke har innsamlet data om erfaringene fra arbeid med kristne migranter i den konkurrerende kristne menigheten, har vi inntrykk av at denne menigheten fremstår som mer attraktiv for kristne asylsøkere fra det lokale asylmottaket. Dette kan skyldes at denne menigheten i sterkere grad er i stand til å tilby et religiøst/rituelt, språklig og kulturelt felleskap, samt et bedre tilbud for asylsøkernes barn. Nøkkelpersonell vi intervjuet i Dnk-menigheten uttrykte også en stor grad av forståelse for at kristne med migrantbakgrunn fra det lokale asylmottaket, i langt større grad søkte seg dit enn til deres egen lokale menighet. Man antok at det var, som en uttrykte det, «godt for dem å komme seg ut av bygda fra tid til annen.»

Noe av det vi har funnet i denne studien er at lokale Dnk-menigheter i svært begrenset grad forholder seg til standardisert kursmateriale i form av dåps- og trosopplæringsmateriale med en universalistisk

utforming. Med universalistisk utforming menes i denne sammenheng dåps- eller trosopplæringsopplegg som retter seg mot alle og enhver, og som ikke er utformet med tanke på spesielle grupper i møte med Dnk-menigheter, som kristne migranter faktisk er. Vi har fått et klart inntrykk av at nøkkelpersonellet i menighetene har, med henvisning til Holmbergs (2019) begreper, det som må kunne karakteriseres som en 'levd ekklesiastisk' bevissthet om betydningen av lokale kontekster og individuelle forhold. Som påpekt tidligere i denne rapporten (se kapittel 2.), forstår vi levdekklesiologi som at teologiske forestillinger om hva kirken er og bør være, formes og skapes i menighetens liv og arbeid (Holmberg 2019: 16). Dette krever at man setter læring gjennom egen praksis foran standardiserte kursopplegg. Det kan imidlertid synes som om hva en slik 'levdekklesiologi' innebærer i praksis, varierer i betydelig grad mellom den urbane menigheten og den rurale menigheten. For i den urbane menigheten unngår man ifølge våre informanter standardiserte tros- og dåpsopplæringsopplegg, mens man i den rurale menigheten tar utgangspunkt i Luthers lille katekisme, med visse tilpasninger.

Dette reflekterer også ulikhetene i den religiøse demografien i de to Dnk-menighetene. Flerkulturalitet, sameksistens og flerreligiøsitet som 'levde erfaring'¹⁴, og som noe som setter sitt permanente preg på menighetens hverdag og omgivelser, er tross alt langt mer fundamentalt i den urbane menigheten enn i den rurale menigheten. En annen faktor her vil selvsagt også være hvilke holdninger nøkkelpersonell, og ikke minst menighetens prest, til enhver tid har i disse spørsmålene. Vi har fått et inntrykk av at nøkkelpersonell i den urbane menigheten både har hatt mer tid og ressurser til rådighet til å utvikle en overordnet tenkning og holdning i disse spørsmålene enn hva tilfellet har vært i den rurale menigheten. Gitt at flerkulturalitet og flerreligiøsitet fremstår som en langt mer nærværende utfordring i lokalsamfunnskonteksten for den urbane menigheten enn den rurale menigheten, er dette heller ikke særlig overraskende.

¹⁴ Se blant annet Holbergprisvinneren Paul Gilroy's arbeider om å «leve med forskjeller» (Gilroy 2005) for dette.

7. KONKLUSJONER

Vi har i denne rapporten presentert funn fra en studie av to Dnk-menigheters møte med kristne migranter i en urban og en rural kontekst i samtidens Norge. Undersøkelsesopplegget har i all hovedsak vært kvalitativt, og bestått av semi-strukturerte intervjuer med nøkkelpersonell og vanlige kirkegjengere samt kristne migranter i de to menighetene, men vi har også benyttet oss av kvantitative data fra Folkeregisteret innhentet via EVRY på nasjonalt nivå. En studie av begrenset varighet og med et begrenset datatilfang kan selvsagt ikke gi et fyllestgjørende bilde av utviklingen i de to menighetene. Studien er derfor snarere ment som et forsøk på å gi et innblikk i sentrale problemstillinger for Dnk-menigheter i møtet med kristne migranter. Som nevnt i innledningen til denne rapporten, er dette et felt hvor det er et påtakelig behov for mer og grundigere empirisk basert forskning.

Den relativt lave andelen kristne migranter som søker seg til Dnk-menigheter taler sitt tydelige språk om at Dnk her står overfor krevende utfordringer både sentralt og lokalt i årene som kommer. Utfordringene på dette feltet er blant annet knyttet til hvor imøtekommende Dnk-menigheter er og kan være i møtet med kristne migranter, som ofte vil ha mer konservative grunnsyn hva angår teologi og liturgi. Noen vil spørre hvor langt man kan tilpasse seg, uten å så å si miste noe av sin egenart. Den urbane menigheten som er studert har i løpet av de siste årene foretatt et sett av tilpasninger til den lokale konteksten som kirken lever og virker i, som synes å ha medført vekst i antallet kirkegjengere, deriblant kirkegjengere med kristen migrantbakgrunn. Selv om disse tilpasningene ser ut til å ha vært erfart som fundamentale av noen av menighetens eldre faste kirkegjengere med såkalt 'etnisk norsk' bakgrunn, synes det likevel å være mindre tilpasninger, så vel teologisk som liturgisk. I den rurale menigheten innebærer det begrensede antallet kristne migranter blant de faste kirkegjengerne i menigheten at det ikke har vært tale om noen særlig grad av tilpasning fra Dnk-menighetens side, verken teologisk eller liturgisk. Verken i den urbane menigheten eller i den rurale menigheten, fant vi at man gjorde bruk av sentralt utviklede ressurser i tros- og dåpsopplæring som retter seg spesielt mot gruppen kristne migranter. Vi fant imidlertid i begge menigheter en klar bevissthet fra nøkkelpersonellet i menigheten om betydningen av det som kan karakteriseres som 'levd ekklesiologi', fordi man tar utgangspunkt konkrete lokale kontekster og praksiser i møtet med kristne med migrantbakgrunn.

Det religiøse landskapet Dnk-menigheter er satt til å leve og virke i gjennomgår store endringer, blant annet på grunn av demografiske forandringer. Nøkkelpersonellet i den urbane menigheten gir tydelig uttrykk for at dette må medføre en større grad av refleksjon og et systematisk arbeid i kirkens sentrale organer lokalt og nasjonalt.

LITTERATURLISTE

- Bangstad, Sindre. 2009. *Sekularismens ansikter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bangstad, Sindre. 2018. *Kartlegging av tros- og livssynsmangfold i Oslo kommune*. KIFO-rapport 2018: 2. Oslo: KIFO.
- Bangstad, Sindre. 2019a. Norway. I Scharbrodt, Oliver (red.) *Yearbook of Muslims in Europe*. Vol 10, s. 493-510. Leiden og New York: Brill.
- Bangstad, Sindre. 2019b. 'Mellom 'rase' og 'etnisitet': spiller våre begreper noen rolle?', *Sosiologen.no* 31.10.19. Tilgjengelig på: <https://sosiologen.no/essay/essay/mellom-rase-og-etnisitet-spiller-vare-begreper-noen-rolle/>
- Bispemøtet. 2016. *Dåp av asylsøkere. En veiledning fra Bispemøtet*. Oslo: Bispemøtet. Tilgjengelig på: <https://kirken.no/globalassets/kirken.no/bispemotet/2016/dokumenter/protokoller/dap-av-asylsokere-enkeltsider-web.pdf>
- Brottveit, Ånund, Gresaker, Ann-Kristin og Hoel, Nina. 2015. «Det handler om verdensfreden!» En evaluering av rollen Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Norges Kristne Råd og Islamsk Råd Norge har i dialogarbeidet. KIFO-rapport 2015:3. Oslo: KIFO.
- Dzamarija, Minja Tea. 2019. 'Stort mangfold i lille Norge', Presentasjon på nettverksmøte i Norsk Nettverk For Migrasjonsforskning, Oslo Metropolitan University-Storbyuniversitetet, 04.11.19.
- Eriksen, Stian S. 2019. *Beyond 'Reverse Mission': Transnational Religion, Transforming Spirituality, and Transcultural Mission Among Migrant Churches in Norway*. Upublisert PhD, VID, Stavanger 2019.
- Gilroy, Paul. 2005. *Postcolonial Melancholia*. New York: Columbia University Press.
- Horsfjord, Vejbjørn mfl. 2018. *Global kristendom: En samtidshistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holmberg, Andreas. 2019. *Kyrka i nytt landskap: En studie av levde ekklesiologi i Svenska kyrkan*. Upublisert PhD, Fakultetet for humaniora, psykologi och teologi, Åbo Akademi University, Åbo, Finland.
- Lende, Gina. 2015. *The Rise of Pentecostal Power: Exploring the Politics of Pentecostal Growth in Nigeria and Guatemala*. Upublisert PhD-avhandling, MF Norwegian School of Theology/Menighetsfakultetet.
- Rafoss, Tore Witsø. 2016. *Et religiøst landskap i endring: Oppslutning om dåp på Østre Romerike*. KIFO-rapport 2016: 2. Oslo: KIFO.
- Rafoss, Tore Witsø og Bangstad, Sindre. 2018. «Å tilbringe tid med Gud»: En kvantitativ studie av unge voksnes bibelbruk. KIFO-rapport 2018:3. Oslo: KIFO.
- Regjeringen 2019. Regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering på grunnlag av etnisitet og religion 2020-2023. Oslo: Departementene. Tilgjengelig på: https://www.regjeringen.no/contentassets/589aa9f4e14540b5a5a6144aaea7b518/handlingsplan-mot-rasisme_uu_des-2019.pdf
- Synnes, Ronald Mayora. 2012. *Kristne migrantmenigheter i Oslo*. KIFO-rapport 1:2012. Oslo: KIFO.
- Synnes, Ronald Mayora. 2019. *Ungdom i migrantmenigheter*. Upublisert PhD, Fakultetet for humaniora og pedagogikk, Universitetet i Agder.
- Wiggen, Kjersti mfl. 2015. *Innvandrerens demografi og levekår i Groruddalen, Søndre Nordstrand, Gamle Oslo og Grünerløkka*. SSB-rapport 2015/43. Oslo og Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.

Denne KIFO-rapporten utført for Kirkerådet tar for seg Dnk-menigheters møte med kristne migranter. Den er basert på kvalitative intervjuer med nøkkelpersoner, vanlige kirkegjengere og kristne migranter i en urban storbymenighet og en landsbygdmenighet. Rapporten fokuserer særlig på spørsmål knyttet til hvilken liturgisk og teologisk betydning nærværet av kristne med migrantbakgrunn har i de to menighetene, og i hvilken grad menighetene anvender seg av tros- og dåpsopplæringsopplegg i arbeidet med kristne migranter.

KIFO Rapport 2019:3

Rapporten er utgitt av:

KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning
Øvre Slottsgate 2B, 0157 Oslo

www.kifo.no
kifo@kifo.no

© KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning, 2019
ISBN 978-82-92972-53-3
ISSN 0807-7517